

PROLVSIO
DE
MAGNA VI
NEGLECTAE EDUCATIONIS
LIBERORVM DOMESTICAE
IN
DISCIPLINAM SCHOLASTICAM

PRAEMISSA
DECLAMATIONIBVS V.
IN ILLVSTRI
SCHOLA GRIMANA
A. D. XIV. SEPTEMBR.

IPSO DIE SCHOLAE NOSTRAE NATALI
IN AVDITORIO MAIORI
HORA III. POMERID. SACRIS FINITIS
HABENDIS

AD QVAS AVDIENDAS QVAM HVMANISSIME
INVITAT
IOANNES TOBIAS KREBS
ILLVSTRIS MOLDANI RECTOR.

LIPSIAE
LITTERIS BREITKOPFIIIS.

PROLOGUS

DE

MAGNA VI

REGIAE EDUCATIONIS

LIBRORUM DOMESTICAE

IN

DISCIPLINAM SCHOLASTICAM

PAENITENTIA

DECRETATIONIBUS V

IN ILLUSTRI

SCHOLA GRIMANA

A. D. XII. SEPTEMBER

IN DIE SCOLAE HOSTIAE NATALI

IN AVERTORIO MALORI

NONA IN DOMINA SACRIS TERTIIS

WARSZAE

AD QUAERENDAM QUAERENDAM

DE VI TA

JOHANNES BOHUS KEES

LEVASTIS REGIAE REGIAE

LIBRARI

LITTERIS IMPRIMERIS

DE MAGNA VI
NEGLECTAE EDUCAT. LIBERORVM
DOMESTICAE IN DISCIPLINAM
SCHOLASTICAM.

Communes hodie sunt, omniumque fere ore ja-
ctæ querelæ de educatione liberorum dome-
stica, partim plane neglecta, partim perverse
instituta, quam in causâ esse dicunt, quod no-
stra ætas tam magnum, eumque infelicem
proventum eorum adolescentum tulerit, & etiamnum fe-
rat, qui, adultiores facti, omnis fere virtutis, honestatis-
que negligentes, & in crassa omnium rerum, artiumque,
vitæ humanæ utilium & necessariarum, ignorantia versan-
tes, cum patriæ oneri, tum parentibus dedecori & sint,
& habeantur, atque hinc inde vagi, miserique oberrent.
Jam, etsi ego omnium rerum non ita ignarus sum, quin
sciam, eandem cantilenam flebilem & maiorum nostro-
rum ætate, & antiquissimis adeo temporibus a viris sapi-
entibus, honestatis studiosis, salutisque patriæ amantibus
fuisse jam cantatam: tamen & hoc scio, & contendere
mihi posse videor, hanc nostram inprimis ætatem justissi-
mam præbere causam, de ista re acerbè conquerendi,
Cujus enim aures in communibus omnium fere sermoni-
bus ita peregrinantur, aut cujus oculi in rebus quotidie
occurrentibus ita quasi coecutiunt, quin sæpe cognoverit,
quam male blanda, & intempestive indulgens, quam laxa,
& quodam modo dissoluta plerumque sit liberorum educa-
tio atque disciplina? Quod quidem non est, quod magno-
pere mirandum putemus. Nam, quo magis hæc nostra

ætas ad omnem fere mollitiem, ignaviam, laboris fugam,
 & iners, desidiosumque otium proclivis est, quo magis in
 religionis amore, virtutisque studio friget: eo etiam re-
 missior fere est, eo magis focors cura liberos prudenter,
 honesteque educandi, sensuque rerum honestarum, omni
 studio expetendarum, imbuendi. Quamquam autem
 omnes, quibus Reipublicæ salus curæ, cordique est, justis-
 simam causam habent, de neglecta, aut perverse instituta
 liberorum educatione, disciplinaque domestica conque-
 rendi: tamen haud scio, an inprimis scholæ magistris
 omnes istæ querelæ non una de causâ sint fundendæ, &
 facillime condonandæ. His enim cum plerumque ex-
 dendum, bonoque et firmo stomacho concoquendum sit,
 quod parentum sive focors liberorum educandorum ne-
 gligentia, sive ignoratio & imprudentia, sive mollis &
 crudelis indulgentia intrivit: quis non his facile concesserit,
 si, ipsius muneris sui acerbitate, rei que indignitate
 compulsi, querelas, acerbis illas quidem et graves, justas
 tamen de adolescentum, doctrinæ ipsorum, institutioni, disci-
 plinæque commissorum, ignorantia, petulantia, contumacia,
 morum rusticitate, & malitia, nullis fere artibus coer-
 cenda, effundant. Neque hoc ita dixi, ut mihi ipsi ejus-
 modi querelas concedi, condonarique velim. Nam ego
 sane longe absum, ut, de more querularum anicularum,
 aliorum aures miseris querelis jaciendis obtundam, sive,
 quia non habeo, quod magnopere de sorte mea conquerar,
 sive, quia cognovi, omnibus istis querelis, quamvis justis,
 nihil aliud fere effici, quam ut alii, tacito risu eas excipi-
 ant & transmittant, alii autem a moroso scholæ magistello,
 cui *servens difficili bile tumet jecur*, atque adeo in miseris
 suis exaggerandis ingenioso, prolatas, arbitrentur. Quæ
 huc usque diximus, in sententiam potius disputavimus
 hanc, ut hac prolusione, actui oratorio solemnî, quo Illu-
 stris Moldani nostri, ante hos ipsos CCXVI annos aperti
 & constituti, dies Natalis grata, piaque mente celebranda
 est, præmittenda doceremus, quantam, & quam pernicio-
 sam vim (*influxum* vulgo eleganter vocant) neglecta libe-
 rorum educatio, & disciplina domestica in institutionem,
 disciplinamque scholasticam habeat, & quam difficilem
 eam, molestiarumque plenam reddat.

Jam

Jam primum, si hominum generi nihil dulcius, cari-
usque datum est, quam sui cuique liberi, & si ipsius Natu-
ræ vox atque auctoritas, commendabili aliqua gratia, no-
bis injungit hoc, ut, quibuscum vel ipsius necessitatis, vel
cujuscunque necessitudinis vinculo conjuncti sumus, eo-
rum saluti, rationibusque pro sua quisque facultate con-
sulamus: debent profecto parentes in officiis suis primis,
maximeque necessariis ponere hoc, ut liberos a teneris
inde annis moribus iis fingant, ea disciplina domestica
contineant, ut, quos suos aliquando videre cupiant, h. e.
florentes, felices, beatos, ii etiam evadant. Cujus quidem
educationis suæ, disciplinæque sapientis & honestæ, inter
alios, dulcissimum, uberrimumque fructum percipient
hunc, ut, quos liberos suos amare necesse sit, eos etiam
ament libenter. Et hoc officium, sapienter, honesteque
educandi liberos, hoc munus parentibus eo gravius, eo
magis necessarium esse debet, quo magis incertum est,
quam longa sit cujusque parentum vita futura, adeo, ut
vivi, vel ipsius amoris necessarii erga liberos religione,
obstricti teneantur, eorum saluti, prudenti honestaque edu-
catione, consulere, eaque re firma futuræ fortunæ jacere
fundamenta. Et quod monimentum clarius, honorificen-
tius parentes, si ipsi viri sancti, honestique fuerint, relinque-
re mortui, quod gratius, & præstantius munus Reipublicæ af-
ferre, & relinquere possunt, quam liberos, paternarum virtut-
um hæredes, omnisque honestatis amantes atque studiosos?

Quod si antiquissimorum temporum memoriam mente,
cogitationeque repetimus, inveniemus, parentibus omni-
bus, nisi quos aut Natura ad omnem animi turpitudinem
abjecerit, aut ingenii ferocitas ad omnem humanitatis, ho-
nestatisque sensum obtusos reddiderit, infedisse opinionem
hanc, ut putarent, quoniam liberi non sibi solis, sed patriæ
in primis essent nati, ut *) P L A T O verissime judicat, eos
mature honesta ratione educandos, prudentique disciplina
domestica continendos esse ita, ut suo tempore in commu-
nem utilitatem afferre aliquid, & Reipublicæ officia, bono-
cive, salutisque patriæ studio digna, præstare possent.
Hanc opinionem, a Natura ipsa insitam atque commenda-

A 3 tam,

*) Lib. VII. de Legg. p. 804. Edit. Stephan. πῶς καὶ τῆς πόλεως μᾶλλον, ἢ
πάν γεννητόρων ἐστ. Cf. ejusdem Epist. IX. ad Archyt. p. 358. & CICERO Offic. I. 7.

tam, studio autem boni publici magis, magisque confirmatam, cum parentes infixam animo haberent: uti erat, ita existimabant, in officiis suis, muneribusque Reipublicæ afferendis gratissimum, amplissimumque esse hoc, ut, prudenti cura, sollicitaque educatione, liberos suos, tenellos adhuc, atque adeo & ad fingendum molliores, & ad parendum sequaciores ad honestatis sensum, amoremque concipiendum, ad majorum instituta, & ad civitatis disciplinam instituerent atque conformarent. Cujus quidem educationis, institutionisque liberorum, arbitrio parentum relictae, eo major, sollicitiorque cura erat habenda, quo graviores poenæ, auctore PLVTARCHO (in Lycurg. p. 91. Ed. Steph. & in Laconic. p. 422) eos manebant, qui in neglecta puerorum, adolescentumque educatione remissi, negligentesque essent deprehensi. Nam omnes fere legum latores, qui liberorum educationem, institutionemque parentum fidei, prudentiæ, curæque reliquerant, gravissime sanxerunt hoc, ut, qui ab honesta vivendi norma, legibus præscripta, recessissent, ii graves luerent poenas, quo gravius & hi officii sui, in posterum diligentius, religiosiusque observandi, admonerentur, & alii, tristi eorum exemplo commoti, ad sollicitiorem hujus muneris sui curam, diligentiamque acuerent. Nam sapientissimi & legumlatores, & philosophi sententiæ hujus erant, ut putarent, nisi homines a tenera inde ætate prudenter, honesteque educati, atque instituti fuissent, nullam vim, auctoritatemque vel saluberrimarum legum, optimorumque institutorum majorum esse. Verissime in hanc sententiam *) ARISTOTELES disputat: *Maximum omnium ad Reipublicæ stabilitatem est id, quod nunc parvifaciunt omnes, erudiri ad Reipublicæ disciplinam. Nihil enim profunt utilissimæ leges, quæ a gubernatoribus feruntur, nisi moribus instituti, & disciplina imbuti in Republica homines fuerint.* Quid? quod Persæ & Lacedæmonii, ut apud PLVTARCHVM (in Lycurg. l. c.) & XENOPHONTEM (Cypæd. Lib. I. fere ab initio) est, quia usu rerum edocti cognoverant, institutionem puerorum magnam

*) Μέγιστον πάντων πρὸς τὸ διαμένειν τὰς πολιτείας, ἔστιν ἐπιμαρτυρεῖται πάντες, τὸ αἰδουμέναι πρὸς τὰς πολιτείας. Ὅφελος γὰρ ἔστι τῶν ἀρεταίων νόμων, καὶ συνδεδασμένων ὑπὸ πάντων τῶν πολιτευομένων, εἰμὴ ἔσονται εἰδυσμένοι, καὶ πεποιθυμένοι ἐν τῇ πολιτείᾳ.

gnam vim in mores publicos habere, liberos educandos, instituentosque non tam parentum sive curæ, sive incuriæ permitti, sed publica, eaque paullo severiori disciplina, quæ, auctore *) PLVTARCHO l. c. *meditatio s. exercitatio obedientiæ est, contineri voluerunt, rati, sæpe parentum vel imprudentia & inscitia, vel nimis molli, crudelique indulgentia, vel denique acerbior, eaque intempeste adhibita disciplina liberorum animos vel corrumpi, vel effoeminari, vel ad honesti, & turpitudinis sensum obtusos reddi. Quam sollicitam, tam curam, quam severam disciplinam Romani tum, cum boni mores in Republica vigerint, in liberis educandis, & ad morum honestatem fingendis adhibuerint, vel nobilissimus locus apud auctorem (TACITVM vulgo edunt) Dialogi de causis corrupt. eloquent. c. 28. luculenter docet, paulo longior, quam quem angusti hujus prolusionis fines capere possint. Multo sollicitior cura, multo acrius studium omnium parentum hodie in hac re esse deberet, ut, qui ipsis divino aliquo munere dati & concessi sint liberi, eos, veluti teneras arbores, prudenter, honesteque educarent, & sapientis institutionis præceptis salubribus, tanquam animi alimentis, ita nutrent, nutriendoque perducerent eo, ut, maturioribus & annis, & viribus ingenii, hujus educationis, institutionisque fructus, & parentibus dulces, & Reipublicæ salubres, ferrent. Quemadmodum enim in seminibus frugum causæ latent: ita prudenti, honestaque educatione & institutione ratio vitæ, sancte, honesteque instituendæ, continetur. Magna sane educationis, institutionisque vis est in utramque partem. Nam, ut recte **) PLATO, homo si cum felici illa natura rectam quoque institutionem, disciplinamque consecutus est: maxime divinum, & mansuetum animal existere solet: Sin autem non satis recte fuit institutus, omnium, quæ in terra sunt, ferocissimum animal evadit. Neque vero quicquam esse potest, quod parentum curæ, fidei, diligentia, studioque magis commendatum esse debeat, quam prudens & honesta educatio liberorum. Vere, & divinitus ***) PLATO*

*) ἡ παιδεία ἐστὶ μέλητι ἔννοια.

**) de Legg. VI. p. 766. ζῶον ἡμέτερον (ἀνθρώπος ἐστὶ.) ὁμοίως μὴν παιδείας μὲν ἄρδης τυχεῖν καὶ φύσεως ἐντυχῆς, δευτέρου ἡμερώτατον τε ζῶον γίγνεσθαι φιλοῦ μὴ ἰκανῶς δὲ, ἢ μὴ καλῶς τραφεῖν, ἀργιώτατον ὅπου φαίει γῆ.

***) in Dialogo, Theages inscripto, T. I. p. 122. "Οὐκ ἐστὶ, περὶ ἢ δευτέρου ἀνθρώπου βελύσσοντο, ἢ περὶ παιδείας τῶν ἀντὶ οὐκίων.

To in hanc sententiam disputat: *Non potest homo de negotio magis divino instituire deliberationem, quam de reſta pueri, juvenisque institutione, qui patriæ aliquando civis eſſe debet.* Cf. CICERO de Divinat. II, 1. Cum igitur gentes, a veri Dei cognitione remotæ, divinæque revelationis luce non colluſtratæ, tamen prudentem, honeſtamque educationem liberorum tam ſalubrem toti Reipublicæ, atque adeo tam neceſſariam cenſuerint, ita, ut PLATO (Lib. VIII. de Legg. p. 549 ſq.) vere contendat, *educationem liberorum plurimum habere momenti vel ad felicem, vel infelicem Reipublicæ ſtatum*: quanto gravius, quanto magis neceſſarium hoc, honeſte educandi liberos, munus Chriſtianis & eſſe, & videri debet, quibus id non ſolum inſtitus a Natura erga liberos amor, aut ſtudio communis ſalutis Reipublicæ, ſed graviffima etiam Dei auctoritas, ſacrarum literarum monimentis conſignata, & ratio, in tremendo illo iudicio aliquando reddenda, graviter injungit, maximeque neceſſarium facit. Neque vero harum rationum gravitas ſolum, ſed cura etiam futuræ liberorum ſalutis ad hoc officium, ſumma cum cura & religione præſtandum, allicere eos, & acuerere deberet. Nam prudens, honeſtaque liberorum educatio & inſtitutio hæreditas eſt, a parentibus tradita, omni patrimonio, quamvis amplo et lauto, præſtantior, nullis quippe neque inconstantis Fortunæ caſibus obnoxia, neque fraudulentorum hominum injuriis expoſita, neque una cum aliis rebus fluxis & caducis interitura. Veriffime *) PLATO de hac educatione in ſententiam diſputat hanc, ut dicat: *patrimonium optimum, & præſtantiffimum eſſe prudentem, honeſtamque educationem.* Sed quorſum hæc diſputo? nempe eo, ut unusquisque intelligat, quam male, quam impie & injurioſe cum in ſeipſos, tum in liberos ſuos, tum denique in totam Rempublicam ii agant parentes, qui, cum in innumeris aliis rebus fluxis & caducis, & vel parùm, vel nihil utilitatis habentibus fere toti ſint, ſtudioſiffimeque laborent, in prudenti, honeſtaque liberorum educatione, re omnium graviffima, omnique adeo cura, ſtudio, laboreque digniffima, tam negligentem, tam remiſſam, & quodammodo diſſolutam reperiuntur, ut totum iſtud negotium cura ſua vix dignum eſſe arbitrentur. Quam grave autem, quam multiplex

*) Παισι ἀιδῶ χρηὶ πολλὰν, & χρυσοῦν καταλείπειν. Lib. V. de Legg. p. 729.

tiplez damnū ex ista vel plane neglecta, vel perverse instituta liberorum educatione cum in liberos, tum in parentes ipsos, tum in disciplinam scholasticam, tum, totam denique Rempublicam redundet, cum res ipsa loquatur, non est, quod multis disputandum putemus. Equidem pro muneris mei ratione non, nisi de magna vi, quam neglecta puerorum educatio in disciplinam scholasticam habet, exponendum hac prolusione existimavi. In quo quidem modum tenebimus hunc, ut non omnia, quæ in hanc rem disputari poterat, afferamus: (hoc enim opus libri integri haud exiguæ molis foret) sed summa tantum rerum quasi capita strictim attingamus.

Omnium gravissimum sane, maximeque necessarium parentum officium & est, & esse debet hoc, ut, ubi rationis liberorum vis exserere sese incipit, & intellectus aliquam percipiendi, cognoscendi, judicandique facultatem assecutus est, omni modo rationem, in qua maxima hominis præ brutis animantibus præstantia cernitur, excitent, & colant, atque ingenia eorum, animosque vera religionis, rerumque divinarum cognitione, cujus quidem ista ætatula capax est, imbuant atque informent. Recte enim PLATO (Lib. X. de Legg. p. 890.) judicat ita, *ignorantiam Dei esse summam omnium & hominum, & rerum publicarum, & familiarum pestem, & calamitatem.* Neque vero doctrinam religionis, rerumque divinarum intelligimus hanc, quæ liberos certas quasdam præcandi formulas, mero sono, nullaque vi subjecta, ediscere, & recitare memoriter doceat, quarum sententiam non capiant, nec pro ingenii imbecillitate capere possint: (quamquam his quoque rebus divinis tenera illa ætatula non satis mature imbui potest) sed institutionem, doctrinamque rerum divinarum eam intelligimus, quæ vim habeat hanc, ut non solum præcipua doctrinæ christianæ capita memoria fidei percipiantur, tenacique teneantur, sed tam alte etiam in teneros animos descendant, ut vero Dei amore inflammati, timoreque commoti omnia, quæ legum divinarum auctoritati, honestatisque rationi contraria sunt, studiose fugiant, & avertentur, rerum honestarum amore, studioque incenduntur, contra ea omnium illicitarum, turpiumque odium, detestationemque concipiendam sibi putent. Hac religionis, divinarumque rerum cognitione, hoc virtutis

amore, hoc rerum honestarum sensu teneri adhuc liberorum animi sunt imbuendi. Nam, ut vere *) PLATO iudicat, in unaquaque re maximum, atque præstantissimum est primordium, juveni præsertim, & cuilibet tenero. Tunc enim maxime formatur & induitur figura ejus rei, quam quis unicuique imprimere, atque dare velit. Hic sensus rerum divinarum, hic amor virtutis, omnisque honestatis nisi teneris adhuc liberorum animis instillatus, veræque felicitatis gratia amabilis, commendabilisque factus fuerit: quid aliud exinde oriri & potest, & solet, quam hoc, ut annis maturioribus, in tanta præsertim hac ætate nostra religionis contemptione, in tanta adolescentium in dies magis, magisque invalescente dissoluta, effrenique vivendi licentia, rerum divinarum studium, sensus, amorque sensim refrigescat, refrigeratusque neglectum, contemptumque secum trahat. Tantum interest, teneros liberorum animos religionis, divinarumque sensu, amoreque mittere inflammari!

Neque alia ratio est honestatis, cujus maximam curam in educandis liberis habendam esse recte præcipit PLATO (Lib. VII. de Legg. p. 809.) Hujus enim sensum, & amorem, nisi animi adhuc teneri conceperint, contra ea odio justo rerum turpium fuerint incensi: verendum sane est, ne, adultiores facti, aliorum prava consuetudine, tanquam pestifera contagione, tacti indies magis, magisque cupiditatibus effrenibus, turpibus, lascivisque obscuro, tandem consuetudine, facilitateque inhoneste, indecoreque agendi, contracta, ad omnem honestatis sensum obdurescant, nullamque rationem neque honesti & turpis, neque decori & indecori habeant, sed juxta æstimanda omnia, sibi que licere arbitrentur. Quid enim? Nonne & hæc nostra ætas quam plurima spectacula & exempla tristissima hominum infelicissimorum nobis ostendit, qui, in pueritia nulla fere doctrinæ christianæ imbuti, nullo virtutis, honestatisque sensu & amore incensi, adultiores facti eam vivendi rationem sunt secuti, qua voluptatum lascivarum æstu in vitiorum declivia abrepti, & in omnia tandem flagitiorum præcipitia detrusi miserabilem, deplorandumque vitæ exitum habuerunt?

Quam

*) Ἀρχὴ πάντων ἔργα μέγιστον, ἄλλως τε καὶ νίη καὶ ἀπαλῶ ὄρωσιν· μέγιστον γὰρ δὴ τότε πλάσσειται, καὶ ἐνδύεται τύποις, ὃν ἂν τις βάλῃται, ἐνοσημῶν δὲ ἐνάσσει.
Lib. II. de Republ. p. 377.

Quam sæpe autem parentes in hac præcipua officii sui parte claudicent, quam negligentibus & remissi sint in tradendis doctrinæ christianæ initiis, quam securi in animis eorum, honestatis sensu, amoreque inflammandis, & alii sciunt, hujusmodi educationis testes quasi oculati, & inprimis scholarum magistri suo cum dolore sæpe sentiunt, qui tales pueros, adolescentesque instituendos, honestorumque morum cultu fingendos accipiunt. Eam enim in unam aliquam scholam publicam missi secum afferunt & initiorum doctrinæ christianæ imperitiam, eam morum inhonestorum improbitatem, eam ferocitatem, ut præceptoribus, quemadmodum in crassa ista præcipuorum doctrinæ christianæ capitum ignorantia depellenda multum laboris, sic in animorum ruditate polienda, morumque ferocitate domanda & coercenda multum molestiæ sit, tædiique devorandum. Et raro tamen præceptores, quamquam nullum laborem, nullam molestiam subterfugerint, tam felices sunt, ut utriusque hujus mali, diuturnitate temporis confirmati & corroborati, fibras quasi elidere, penitusque evellere queant. *Adeo in teneris consuescere multum est!*

Neque vero his solum finibus contineri, coercerique parentum prudentum, salutisque liberorum studiosorum cura & opera debet, sed etiam dirigenda est eo, ut pueros, quos quidem olim bonarum literarum studiis consecrare constituerint, mature literarum initiis aut ipsi imbuant, aut per alios imbuendos curent, ne postea in scholam aliquam publicam missi, tam rudes, tam ignari omnium rerum inveniuntur, ut, quæ dudum antea didicisse eos oportuisset, ea præceptores demum cum magna, & tædiosa molestia tradere iis, & inculcare cogantur, neque omni suo instituendi labore efficere possint, ut, curriculum scholasticum emensi, stadiumque academicum ingressi Professorum scholis cum fructu operam dare possint. In quo quidem ipsa ratio unicuique parentum præcipit, injungitque hoc, ut, si ipsi, vel ignorance harum rerum impediti, vel negotiorum multitudine distracti, curam literarum initiis instituendi liberos suscipere non possint, eos non solum alii cuidam doctrinæ cultu formandos mature committant, sed diligenter etiam videant, cui committant, ut tradant nempe ei, qui facultatem consecutus sit, pueros teneros adhuc, omniumque rerum

imperitos bonarum literarum initiis imbuendi. Neque minus prudentia suadet parentibus, injungitque hoc, ut, si ipsi suo in hac re judicio uti non possint, adhibeant alios, sed non nisi eos, quos, certo constat, magnum docendi usum, variis ingeniis tractandis & erudiendis, consecutos, earumque rerum esse peritos, quarum initiis pueri imbui & instrui debeant. Sed hic quoque multorum parentum pudenda incuria & socordia animadvertenda est. Nam primo, quibus annis literarum maxime necessariorum initiis puerorum ingenia impertiri & instrui deberent, eos plerumque turpi, ignavoque otio transigi patiuntur, gravi, si Diis placet! ratione allata hac: non esse teneras, inbecillasque ingenii puerulorum vires, præmaturo & intempestivo discendi labore, debilitandas & frangendas: omnium rerum suam esse maturitatem, atque adeo ingeniorum etiam expectandam, neque pueros nimis festinato discendi labore præmaturo esse macerandos, & quasi atterendos. Inde fit, ut isti pueruli delicatuli annos quatuordecim, & quod excurrit, nati vix Grammatices Cellarianæ præcepta perceperint, græce autem ne legere quidem possint, quamquam alia multa jam didicerint, quæ nunquam eos, neque audiendo, neque videndo, cognovisse præstaret.

Jam illud maturum tempus appropinquasse his, de valetudine filiorum suorum male sollicitis, parentibus visum est, quo, sine magno timendi periculo, ne infirmæ adhuc, & teneræ ingenii, animique vires duro discendi labore frangantur, in unam aliquam scholam publicam mitti possint. Traduntur igitur, sive potius committuntur & conceduntur carissima pignora curæ, fidei, institutioni (prope modum etiam dixissem, *disciplinæ*, nisi hanc vocem, scirem, tam odiosam & horrendam multorum auribus esse, ut vel ipse sonus terrorem aliquem injiciat) committuntur igitur, carissima pignora scholæ magistris, sed ita, ut ne tria quidem STETICHORI, de vulgari proverbio, sciant, omniumque rerum ita rudes sint, ut vix recte legere latine, nedum intelligere aliquid, aut scribere possint. Unde bonis istis scholæ magistris ingrata necessitas imponitur hæc, ut, quod XENOCRATEM fugisse, auctore DIOGENE LAERTIO (IV, 10.) scimus, qui adolescentes, disciplinæ ipsius tradendos, Geometriæ autem rudes, rejicere solitus est his ver-

verbis: *παρ' ἐμοὶ πόκος ἔκαστος ἐκείναι*, *apud me lana non carminat*, id facere, & his jam bene robustis adolescentulis non sine acerbo, tædiique pleno labore tradere cogantur, quæ multis annis ante didicisse eos oportuisset. Jam, quam negligentes, quam male curiosi multi parentum inveniuntur, qui, aut a peritia, filios suos literarum latinarum, græcarumque initiis imbuendi, destituti, aut aliis negotiis impliciti, ipsi hoc instituendi, erudiendique munus suscipere nequeunt, atque adeo de *Informatore* aliquo, quem dicunt, anquirendo solliciti esse debent? Nam primo, sapissime non tam id spectant, quam aptus iste *Informator* sit liberis rite instituendis, quam assiduus & religiosus in suscepto munere obeundo, quam integer vita & moribus, (*τὸτο γὰρ ἔστι Φροντὶς Ἡποκλείδη*) sed quam blandus, quam comis, quam jucundus, elegansque in consuetudine, & inprimis quam indulgens in vitiis, delictisque dulcissimorum filiorum pervidendis, &, quod fere caput rei est, quam vili mercedula istam ingratam operam suam parentibus locet, & quasi vendat. Deinde, si quem, aut felici fato quodam, aut prudentis, alicujus viri, harumque rerum elegantis judicis, studio & dilectū, nacti fuerint *Informatorem* idoneum, in legibus ei ferendis primam fere, & præcipuam ponunt hanc (& *væ tibi, bone Informator, si ab ea vel latum unguem discesseris!*) ut ne liberos, consueta loquendi formula, male tractet, sed comiter se erga eos, blande, indulgenterque gerat, in petulantia, contumacia, malitia, mendaciis, aliisque vitiis benigne cæcutiat, non duris verbis (verberibus enim sine immani aliquo flagitio uti non licet) animos teneros, & ad iram concipiendam molles, ad indignationem, ploratumque commoveat. Sic delicati isti pueruli, effreni licentia, quidvis fere lubuerit, impune agendi, a tenera inde ætate usi, suæ peccandi petulantia, cum annis maturioribus magis corroborata, frena laxa permitti cupiunt, adeo, ut, si quis eorum, qui prohibendi, coercendique habeat potestatem, ea uti velit, vehementer indignati gravissimam injuriam sibi fieri, & nimis impotenti, severoque imperio contineri se, cohiberique miserabili ploratu clament. Recte huc transtuleris illa *) *PLATONIS: Deliciae puerorum animos reddunt*

B 3

diffici-

*) Lib. VII. de Legg. p. 791. *Ἡ τροφή δύσκολα καὶ ἀπερόχολα καὶ σφαιραὶ ἐπὶ σμικρῶν κινύμενα τὰ τῶν νέων ἤδη ἀπεργάζεσθαι.*

difficiles, morosos, iracundos, & qui levibus causis irriterentur. Ita educati, & instituti, huic impune fere peccandi licentiæ assueti cum in scholam aliquam, eam inprimis, ubi disciplina viget, & juvenus via regia ad altioris fortunæ cultum excitatur & formatur, nullaque peccandi licentia impune abire nec potest, nec solet, in eam, ergo, scholam cum a nimis blandis parentibus sunt missi: facile conjectu est, quot, quantasque molestias ista sua morum perversitate, tandiu valde adamata, blandeque connivendo tolerata, præceptoribus facebant. Nam, cum diu ita domi vivere confueverint, ut, quæ facere libuerit, etiam liceret, disciplina autem scholastica coerciti suæ isti effrenatæ petulantia, pravæque libidini indulgere se sine pœnarum acerbitate amplius non posse intelligant: tum vero miserabilibus vocibus & questibus blandorum, & male miserantium parentum aures obtundunt, vehementer conquesti de immani Præceptorum crudelitate & tyrannide, a cujus duro jugo ut quam primum liberentur, blandos, & in hoc quidem concedendo nimis faciles, parentes assiduis querelis implorant. Neque vero vanis, irritisque precibus eorum opem implorant. Nam quotusquisque parentum tam durus sit, quin filiis, ista tam indigna perpeffis, succurrere, malisque istis medelam quam primum afferre studeat præsentem? Hinc sæpe tot quasi plaustra non querelarum solum, sed conviciorum etiam in inhumanos istos, severosque scholarum magistrillos, immanes Orbillos, omnisque elegantioris rationis vivendi expertes: hinc tot sinistrae voculae & reprehensiones bonorum Præceptorum, sive coram, sive per literas factæ: hinc tot accusationes, vanæ illæ quidem, & impudentissimorum mendaciorum plenissima, graves tamen, & perquam odiosæ miserorum Præceptorum apud eos, penes quos jus & potestas in illos est, de crudeli in liberos suos imperio, & immani tyrannide, (ita etiam prudentem, salubremque disciplinam benigne interpretantur) rati, se istis falsis accusationibus & criminationibus, impudenti ore, perfrictaque fronte impactis, effecturos esse hoc, ut isti scholæ magistrilli, nimis severi disciplinæ exactores, & honoratiorum virorum (nam quotusquisque est, quin sibi etiam videatur esse ali-

quid)

quid) filiis instituendis & tractandis plane inepti, aut loco suo & munere ignominiose removeantur, aut saltem pro atrocium scilicet! in mellitulos filios suos commissorum delictorum gravitate gravissimas luant pœnas. Nam

Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ, nullo discrimine facto, *Tros, Rutuluræ suat.* Quodsi superiores isti liberorum petulantia, contumaciaeque patrocinari nec possunt, nec volunt: ecce aliam viam, & eam perquam facilem & commodam, miseros filiolos suos a dura ista, nec amplius ferenda, servitute quamprimum liberandi. Scholæ enim, misero isti ergastulo, extemplo eos vale dicere jubent, domumque receptos aut in sinu molliter foveant, aut alius cujusdam Scholæ magistris secure committunt, in qua ista severa & barbara disciplina non dominatur, sed juvenili petulantia exultanti, contumaciaeque ferocienti blande aliquid conceditur. In hac ad altioris fortunæ cultum excitari, in hac informari, & bonis literis institui, sed non nisi blandis, lenibusque verbis, filiolos tanquam, ut aliquando doctrinæ splendore illustres, tanquam nova quædam & splendida sidera, familiae novum lumen, decusque afferant suæ. Horum parentum mores inmane est quantum ab institutis Lacedæmoniorum, apud quos, *) PLVTARCHVS auctor est, more fuisse receptum hoc, *ut, si puer, punitus a magistro, id deferret ad patrem, patri turpi esset, non alia insuper addere verbera, ratione allata hac: ex sua enim quisque disciplina persuasum habebat, nihil quemque pueris suis inhonestum præcipere.* Quam sæpe autem istos nimis molles, blandosque parentes hujus imprudentis consilii (ne quid gravius dicam) brevi acerba, quamquam fera, pœnitentia subeat; quam sæpe hujus crudelis indulgentia pœnas, non sine gravi luctu, luant: quando tristis rerum experientia fere quotidiana docet, non est, quod pluribus disputandum putemus.

Jam,

*) Παις ὑπό τινας κολαδαίς ἐπὶ τῷ πατρὶ ἐξήγγειλεν, αἰσχρὸν ἦν τῷ πατρὶ μὴ προσεντάξαι ἀκούσαντα πάλιν ἐτρέφειν γὰρ, ἑαυτοῖς ἐν τῆς πατρὸς ἀγαθότητι μὴδὲν προστάξου τοῖς τέκνοις. Laconic, p. 422.

Jam, quid de illa quorundam parentum pudenda im-
 prudentia dicam, qui sæpe multa inhonestæ, turpia & fœ-
 da, liberis & videntibus, & audientibus agunt, & narrant,
 quæ per omnem vitam ab eorum oculis, & auribus quam
 longissime remota fuissent, optabile esset. Quid enim?
 nonne multi, præsentibus liberis, vitæ suæ, quamvis in-
 honestæ, quondam transactæ, curriculum imprudenter,
 incauteque, re quasi bene gesta, enarrant, nihil pensi ha-
 bentes, quam pestifero veneno impudentis istius narratio-
 nis quasi contagione liberorum animos, ipsos plerumque
 ægros, inficiant. Nam pueri, hujusmodi incautis narra-
 tionibus facile in eum ducuntur opinionis errorem, quo
 capti, seu decepti potius sibi persuadeant, sibi quoque
 olim illicitum, inhonestumque non esse futurum, quod
 a parentibus ipsis perpetratum, & ita narratum audive-
 rint, ut quodammodo gloriandi de istis rebus turpibus
 causam habere videantur. Hanc pudendam quorundam
 parentum imprudentiam vel ipsa ratio detestatur, quippe
 quæ docet, non posse satis sollicitè juventutis & animos,
 & aures contra turpia ista, fœdaque dicta præmuniri:
 quod ipsi Veteres, luce divinarum literarum non collu-
 strati, tamen sæpe, graviterque præcipiendum, & injun-
 gendum putarunt. Utinam ex alta quasi turri omnibus,
 qui usque quaque sunt, hujusmodi parentibus concionari
 possit hæc JUVENALIS! (Satyr. XIV, 44)

Nil dictu fœdum, visuque hæc limina tangat,

Inter quos puer est.

Et non ita multo post:

Illud non agitar, ut sanctam filius omnem

Adspiciat sine labe domum, vitioque carentem?

Et quotusquisque honestatis, & reverentiæ, pueris et-
 iam debitæ, studiosorum inter ipsos gentiles non fuit, quin
 hac etiam provida cura modestiæ liberorum, pudoriquè
 consuleret? Catonem illum Cenforium, PIVTARCHVS
 (in ejus Vit. T. II. p. 637) refert, præsentibus liberis, non
 minus verecunde, quam si virgines Vestales adessent, ab
 obscœnis dictis sibi temperasse. Neque sine gravi sane
 causa

caussa CICERO (Verr. III, c. 68.) invehitur in Verrē hoc nomine, quod Prætor in Sicilia suum filium flagitiis suis interesse passus esset: *Tunc, inquit, quum te, ac vitam tuam woffes, in Siciliam grandem prætextatum filium ducebas? ut, etiamsi natura puerum a paternis vitiis, atque a generis similitudine abduceret, consuetudo tamen eum, & disciplina degenerare non sineret?* Sed totus iste locus in hanc rem lectu est dignissimus. Horum male cautorum, & ad corrumpendos teneros, imperitosque animos nimium efficacium, sermonum veneno cum pueri inficiantur: quid mirum est, si eodem tramite brevi incedere gestiunt, quo parentes suos olim tam strenue curruisse cognoverunt. Verissimum sane illud QVINCTILIANI est (Lib. I. Institut. c. 1.) *Natura tenacissimi sumus eorum, quæ rudibus annis percepimus - - & hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt.* Profecto, si quod crimen est, & atrocitate sua detestandum, & exemplo perniciosum, quod cum parentes ipsi concipiunt, & in liberos suos imprudenter, an impudenter dicam? quasi transfundunt, est certe hoc, quod sua ista vitæ juvenilis narratione illecebrosa præsentibus & audientibus liberis viam ad vitiorum præcipitia digito quasi monstrant, & tacite iis concedere videntur, quod se ipsos olim tam strenue egisse, non sine aliqua rei quasi bene gestæ jactatione, effutiunt impudenter. Neque enim liberos suos sanctiores fere, honestioresque fieri se velle ista narratione ostendunt, quam fuerint ipsi. Quam graves autem, & acerbas poenas parentes istius imprudentiæ suæ sæpe dederint, & etiamnum dent, cum liberos suos, aduatores factos, flagitiosa vitæ suæ ratione in perniciem ruisse cognoverint: tot exempla, in hanc rem illustria illa quidem, sed eadem tristissima testantur, ut ingenio, otioque abundare videri possim, si quid huic rei confirmandæ addere velim. Quodsi quis his infelicibus parentibus, de miseria sua misere conquerentibus, objecerit, per ipsos stetitisse, quominus liberos sanctiores, honestioresque haberent: hæc fere respondent:

Hæc ego nunquam

Mandavi olim - - nec talia suasi:

C

qui-

quibus recte regeri possunt hæc :

Mentis caussa malæ tamen est, et origo penes te.

Quid? quod sæpe liberi hujusmodi parentibus multo peiores fiunt. Recte tali parenti occinas, illud JUVENALIS l. c. Filius

Omnia deterius tua per vestigia peccat.

Nunquam enim malum, ubi cœpit, consistere solet, sed vires eundo acquirit. Quodsi verum est illud dictum SENECAE (Epist. 94.) ut est verissimum, *nullam vocem ad aures puerorum impune perferri* : quam perniciosam censeamus quorundam parentum, impie cautorum, & dicta, & facta, auditu, visuque turpia, quibus mores liberorum, integri adhuc & imperiti, corrumpuntur, & ad animi turpitudinem, immodestiam, lasciviamque formantur? Quanto convenientius religioni christianæ, quanto consultius morum honestati, liberorumque salutem erat, teneram istam ætatem non salubribus præceptis tantum, sed exemplis etiam, quæ altius fere, quam optima præcepta, in pectus descendere solent, moribusque honestis fingere atque formare. Constat enim, quæ opiniones hac ætate concipiantur, qui mores, mali præsertim, induantur, eos diuturnitate temporis ita corroborari, & tam altas quasi radices in animis agere, ut maturioribus annis non, nisi cum maximo labore, eradicari penitus, exscindique posse videantur. Quam curiose, & religiose optimus quisque veterum etiam philosophorum morum integritati, saluberrimis præceptis, prospicere studuerint, non possunt ignorare, nisi qui plane hospites & peregrini sunt in eorum scriptis. Non pœniteat harum rerum studiosos legisse cum PLATONEM Lib. III. de Legg. p. 401. & Lib. V. p. 729. tum ARISTOTELEM Politic. Lib. VII, c. 17. His igitur moribus pravus pueri, domi corrupti, cum in scholam aliquam missi sunt: quid mirum est, si præceptoribus instituendi laborem perquam acerbum, disciplinamque molestiarum plenissimam reddant. Cum enim, quæ domi, quamvis foeda & turpia, aut videndo, aut audiendo didicerint, sibi non illicita, inhonestaque esse, ac libere adeo, & impune perpetrare se posse, putent, disciplinæ scho-

scholasticæ autem ratio istam indecoram petulantiam, lasciviamque procacitatem nec ferat, nec ferre possit, sed pœnarum quasi vinculis coercere & constringere solet: facile ad intelligendum est, quam difficilis, molesta, & tædiosa præceptoribus disciplina, & vita ipsa adeo, sæpissime reddatur. Non pigebit QVINCTILIANI (Lib. I. Institut. c. 2.) magni illius juventutis prudenter, honesteque instituendæ & formandæ magistri, locum, etsi paullo longiorem, huc transferre, ut, quæ huc usque diximus, vim iis, auctoritatemque addat: *Utinam, inquit, liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus! Infantiam statim deliciis solvimus. Mollis ista educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis, & corporis frangit. Quid non adultus concupiscet, qui in purpuris repit? Nondum prima verba exprimit, & jam cocum intelligit, jam conchylium poscit. Ante palatum eorum, quam os, (al. mores) instituimus. In lecticis crescunt: si terram attigerint, e manibus utrinque sustentium pendent. Gaudemus, si quid licentius dixerint. Verba, ne Alexandrinis quidem permittenda deliciis, risu & osculo excipimus. Nec mirum, nos docuimus, ex nobis audierunt: nostras amicas, nostros concubinos vident. Omne convivium obscœnis canticis strepit: pudenda dictu spectantur. Fit ex his consuetudo, deinde natura. Discunt hæc miseri, antequam sciant, vitia esse. Inde soluti & fluentes NON ACCIPIUNT E SCHOLIS MALA ISTA, SED IN SCHOLAS AFFERUNT.* Conferant, quibus volupe est, JUVENALIS Satyr. XIV, & imaginem educationis liberorum, quæ nostra ætate nimis sæpe animadvertitur, vividis coloribus non adumbratam, sed expressam videbunt.

Sed nunc indicandum est consilium, quo commoti ad hanc prolusionem scribendam animum appulimus. Nempe producendi sunt V honestæ indolis, bonæque spei juvenes, qui in memoria diei scholæ nostræ illustri Natalis grato, pioque animo recolenda suæ qualiscunque dicendi facultatis specimina edent: quorum nomina, non quo sedent, sed quo ad dicendum prodibunt ordine, subjungere visum est. Dicit igitur

X 329 3439

Yb. 7064
OK

DE MAGN. VI NEGL. EDVC. LIB. DOM. &c.

I) JOANNES BENJAMIN PETERSENIUS,
Schandaviensis.

*De necessitate prudentis, honestæque educationis
liberorum.*

II) JOANNES GOTTLIEB RIEDELIUS,
Vitembergens.

*De magnis malis, e neglecta liberorum educatione
in Rempubl. redundantibus.*

III) CAROLUS BENJAMIN AUGUSTUS
GROSSMANN,
Elsterwerdensis.

*De magnis commodis, e prudenti, honestaque educatione
in Rempublicam proficiscentibus.*

IV) CAROLUS FRIDERICUS LOHDIUS,
Grunbergensis.

*De parentum officio maxime necessario, liberos prudentes,
honestæque educandi.*

V) CHRISTIANUS AUG. WALTHERUS,
Grimensis.

*De blanda, & intemptiva parentum indulgentia in liberorum
educatione, veræ eorum saluti perquam perniciofa.*

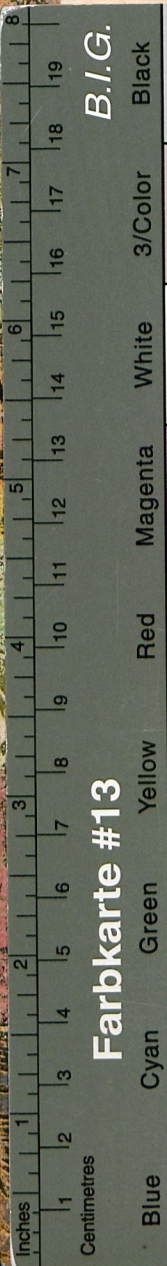
qui etiam, curriculum scholasticum emensus, stadiumque
academicum ingressurus, illustri Moldano nostro vale
dicet.

Ad quos benevole audiendos ut a. d. XIV. Septembr.
ipso scholæ nostræ die Natali, hora pomerid. III. sacris fi-
nitis, in Auditorio nostro majori frequentes conveniant,
qui bonis literis, nostroque Moldano adeo favent, humanif-
simè & officiosissime rogamus. P. P. in illustri Moldano
a. d. VI. Septembr. A. R. S. MDCCLXVI.

Q.K.514/2H

Yb
2064

B.I.G.

Farbkarte #13

PROLVSIO

DE

AGNAVI

CTAE EDVCATIONIS

ORVM DOMESTICAE

IN

LINAM SCHOLASTICAM

PRAEMISSA

LAMATIONIBVS V.

IN ILLVSTRI

LA GRIMANA

A. D. XIV. SEPTEMBR.

SCHOLAE NOSTRAE NATALI

VDITORIO MAIORI

A III POMERID. SACRIS FINITIS

HABENDIS

AVDIENDAS QVAM HVMANISSIME

INVITAT

ES TOBIAS KREBS

STRIS MOLDANI RECTOR.

LIPSIAE

ITTERIS BREITKOPFIIS.

